

Duitsland van democratie naar dictatuur

De geschiedenis werkplaats hoofdstuk 2.3

havo 3

Politieke problemen (1918-1923)

Duitsland werd eind 1918 een parlementaire democratie (**Weimarrepubliek**).

Er was veel politiek geweld:

- linkse (communistiche) opstanden
- rechtse knokploegen
- stakingen en mitterijen

Politici werden vermoord en er waren mislukte staatsgrepen. Dit geweld intimideerde (maakte bang) en zorgde voor weinig vertrouwen in de democratie.

Inflatie = waardevermindering van geld

Economische problemen

Hyperinflatie (1923)

- De Duitse mark werd bijna waardeloos.
- Prijzen stegen per dag → lonen direct uitgeven.
- Lange rijen, voedseltekorten en hongerdoden.
- Grote woede en wantrouwen tegenover de regering.

Herstelperiode (1924-1929)

Binnenlandse oorzaak:

- Invoering van een nieuwe munt: Rentenmark.

Buitenlandse oorzaken:

- Amerikaanse leningen.
- Verlaging van de herstelbetalingen uit het Verdrag van Versailles.

→ Economische groei en meer vertrouwen

Wereldcrisis (vanaf 1929)

- Amerikaanse banken trokken hun leningen terug.
- Bedrijven gingen failliet.
- Massawerkloosheid (30% in 1932).

Duitsland werd extra hard getroffen omdat het afhankelijk was van Amerikaanse leningen.

Opkomst van Hitler en de NSDAP (1919-1932)

- 1919: Hitler sluit zich aan bij de partij.
- 1920-1925: NSDAP groeit langzaam.
- 1929-1932: Grote groei door de economische crisis.
- 1932: NSDAP grootste partij (37%), maar zonder absolute meerderheid.

In juli 1932 werd de NSDAP de grootste partij (37%), maar zonder absolute meerderheid (meer dan de helft).

Nationaalsocialisme

Een antidemocratische, totalitaire, gewelddadige, extreem nationalistische en racistische politieke beweging.

Belangrijke ideeën:

- Antisemitisme (Jodenhaat).
- Rassenleer: onjuiste theorie over "hogere" en "lagere" rassen.
- Meer leefruimte voor Duitsers.

Van democratie naar dictatuur (1933)

Rijksdagbrand (februari 1933)

- Het Rijksdaggebouw brandde af.
- Hitler gaf de communisten de schuld.
- De communistische partij werd verboden.
- Tegenstanders werden gearresteerd.

Machtigingswet (maart 1933)

- Met intimidatie en beloften kreeg Hitler een meerderheid in de Rijksdag.
- De wet gaf Hitler vier jaar lang alle macht.
- Dit was het keerpunt:
- het einde van de democratie en het begin van de nazi-dictatuur.

De Hitlerjugend

Verplichte jeugdorganisatie voor Duitse jongeren. Doel: indoctrinatie (beïnvloeden van denken).

Kenmerken van de nazi-dictatuur

- Totalitaire staat: de overheid controleert alles.
- Eén partij: de NSDAP.
- Regime: ondemocratische regering.
- SA en SS intimideren en arresteren tegenstanders.
- Propaganda (Goebbels) beheerst kranten, radio, film en onderwijs.
- Persoonsverheerlijking: Hitler als onfeilbare Führer.
- Geen vrijheid van meningsuiting.

Oorlogsindustrie en voorbereiding op oorlog

- Voorbereidingen op oorlog
- Uitbreiding van het leger.
- Invoering van de dienstplicht.
- Aanleg van autowegen.
- Productie van wapens, munitie, vliegtuigen etc

Werkloosheid daalde → Hitler werd populair.

Duitsland van democratie naar dictatuur

De geschiedenis werkplaats hoofdstuk 2.3

havo 3

1918 Politieke problemen (1918-1923)

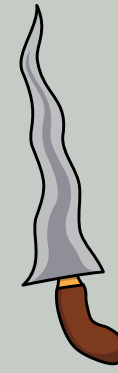
Duitsland werd eind 1918 een parlementaire democratie (**Weimarrepubliek**).

Er was veel politiek geweld:

- linkse (communistische) opstanden
- rechtse knokploegen
- stakingen en muiterijen

Politici werden vermoord, mislukte staatsgrepen. Dit geweld intimideerde (maakte bang) en zorgde voor weinig vertrouwen in de democratie.

De dolkstootlegende

- Veel Duitsers geloofden dat Duitsland de oorlog niet had verloren,
- maar "in de rug was gestoken" door democraten, socialisten en Joden.
- Hierdoor verloren mensen vertrouwen in de democratische regering.

Inflatie = waardevermindering van geld

1923 Economische problemen

Hyperinflatie (1923)

- De Duitse mark werd bijna waardeloos.
- Prijzen stegen per dag → lonen direct uitgeven.
- Lange rijen, voedseltekorten en hongerdoden.
- Grote woede en wantrouwen tegenover de regering.

Herstelperiode (1924-1929)

Binnenlandse oorzaak:

- Invoering van een nieuwe munt: Rentenmark.

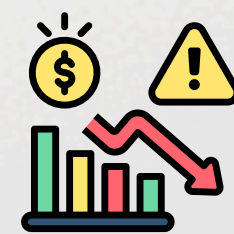
Buitenlandse oorzaken:

- Amerikaanse leningen.
- Verlaging van de herstelbetalingen uit het Verdrag van Versailles.

→ Economische groei en meer vertrouwen

Wereldcrisis (vanaf 1929)

- Amerikaanse banken trokken hun leningen terug.
- Bedrijven gingen failliet.
- Massawerkloosheid (30% in 1932).

Duitsland werd extra hard getroffen omdat het afhankelijk was van Amerikaanse leningen.

1932 Opkomst van Hitler en de NSDAP (1919-1932)

- **1919:** Hitler sluit zich aan bij de partij.
- **1920-1925:** NSDAP groeit langzaam.
- **1929-1932:** Grote groei door de economische crisis.
- **1932:** NSDAP grootste partij (37%), maar zonder absolute meerderheid.

In juli 1932 werd de NSDAP de grootste partij (37%), maar zonder absolute meerderheid (meer dan de helft).

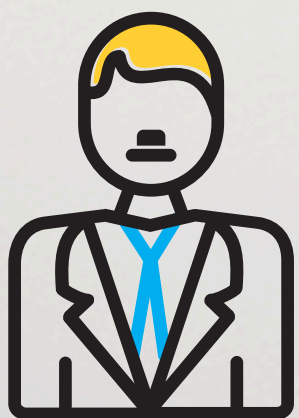
Nationaalsocialisme

Een antidemocratische, totalitaire, gewelddadige, extreem nationalistische en racistische politieke beweging.

Belangrijke ideeën:

- Antisemitisme (Jodenhaat).
- Rassenleer: onjuiste theorie over "hogere" en "lagere" rassen.
- Meer leefruimte voor Duitsers.

1933 Van democratie naar dictatuur (1933)

Rijksdagbrand (februari 1933)

- Het Rijksdaggebouw brandde af.
- Hitler gaf de communisten de schuld.
- De communistische partij werd verboden.
- Tegenstanders werden gearresteerd.

Machtigingswet (maart 1933)

- Met intimidatie en beloften kreeg Hitler een meerderheid in de Rijksdag.
- De wet gaf Hitler vier jaar lang alle macht.
- Dit was het keerpunt:
- het einde van de democratie en het begin van de nazi-dictatuur.

De Hitlerjugend

Verplichte jeugdorganisatie voor Duitse jongeren.

Doel: indoctrinatie (beïnvloeden van denken).

Jongens → voorbereid op soldaat zijn

Meisjes → voorbereid op moederschap en huishouden

Kenmerken van de nazi-dictatuur

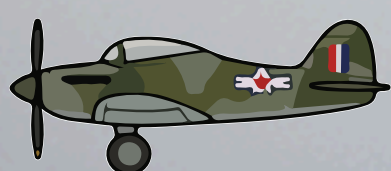
- Totalitaire staat: de overheid controleert alles.
- Eén partij: de NSDAP.
- Regime: ondemocratische regering.
- SA en SS intimideren en arresteren tegenstanders.
- Propaganda (Goebbels) beheerst kranten, radio, film en onderwijs.
- Persoonsverheerlijking: Hitler als onfeilbare Führer.
- Geen vrijheid van meningsuiting.

Oorlogsindustrie en voorbereiding op oorlog

- Voorbereidingen op oorlog
- Uitbreiding van het leger.
- Invoering van de dienstplicht.
- Aanleg van autowegen.
- Productie van wapens, munitie, vliegtuigen etc

Werkloosheid daalde → Hitler werd populair.

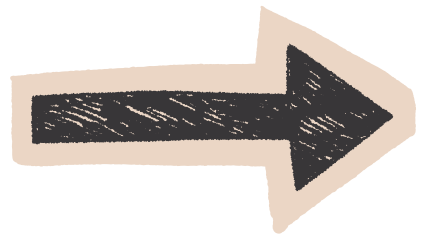

Duitsland van democratie naar dictatuur

De geschiedenis werkplaats hoofdstuk 2.3

havo 3

Begrippen

Kernbegrippen (absoluut kennen)

Weimarrepubliek – De parlementaire democratie in Duitsland (vanaf 1918).

Parlementaire democratie – Bestuursvorm waarin het volk vertegenwoordigers kiest in een parlement.

Links (politiek) – Vooruitstrevend; wil veranderingen en sociale gelijkheid.

Rechts (politiek) – Conservatief; voor orde, traditie en sterke leiders.

Intimideren – Bang maken (bijv. door geweld of dreiging).

Dolkstootlegende – Het idee dat Duitsland WO I niet verloor, maar verraden werd door democraten, socialisten en Joden.

Inflatie – Waardevermindering van geld.

Hyperinflatie – Extreem snelle inflatie (Duitsland in 1923).

Wereldcrisis (1929) – Wereldwijde economische crisis na de beurskrach in de VS.

Absolute meerderheid – Meer dan de helft van de stemmen.

Nationaalsocialisme & nazi's

Nationaalsocialisme – Antidemocratische, totalitaire, gewelddadige, extreem nationalistische en racistische ideologie.

Nazi – Afkorting van nationaalsocialist.

NSDAP – Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij (Hitlers partij).

Antisemitisme – Jodenhaat.

Rassenleer – Onjuiste theorie over 'hogere' en 'lagere' mensenrassen.

Leefruimte (Lebensraum) – Idee dat Duitsland recht had op meer grondgebied.

Van democratie naar dictatuur

Rijksdag – Het Duitse parlement.

Rijksdagbrand – Brand in het parlement (februari 1933), gebruikt door Hitler om tegenstanders uit te schakelen.

Machtigingswet – Wet (maart 1933) die Hitler vier jaar lang alle macht gaf.

Dictatuur – Bestuursvorm waarin één persoon of partij alle macht heeft.

Regime – Ondemocratische regering.

Totalitaire staat – Staat die alle delen van het leven controleert.

Eénpartijstaat – Staat met maar één toegestane politieke partij.

Macht, controle en propaganda

SA – Knokploeg van de nazi's die tegenstanders intimideerde.

SS – Elitetroepen van Hitler; bewaakten o.a. concentratiekampen.

Propaganda – Beïnvloeden van denken via media.

Persoonsverheerlijking (Führercultus) – Hitler verheerlijken als onfeilbare leider.

Censuur – Verbod op ongewenste meningen of informatie.

Economie en oorlog

Oorlogsindustrie – Industrie die wapens en andere militaire producten maakt.

Dienstplicht – Verplichte militaire dienst.

Werkloosheid – Geen werk hebben.

Jeugd en indoctrinatie

Hitlerjugend – Verplichte jeugdorganisatie van de nazi's.

Indoctrinatie – Iemand een manier van denken aanleren zonder kritiek toe te staan.

Duitsland van democratie naar dictatuur

De geschiedenis werkplaats hoofdstuk 2.3

havo 3

Van Rijksdagbrand tot dictatuur (1933)

Rijksdagbrand (februari 1933)

Communisten = links
Voor arbeiders
Tegen rijkdom voor enkelen

Hitler geeft **communisten** de schuld

De regering, rijke ondernemers en veel gewone Duitsers waren bang voor een communistische opstand. Hitler gebruikte deze angst om communisten uit te schakelen en meer macht te krijgen.

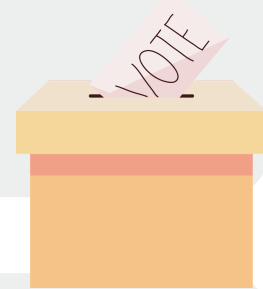

Communistische partij verboden

Tegenstanders van het regime van Hitler werden gearresteerd

Politieke tegenstanders van Hitler konden of durfden niet meer tegen te stemmen in het parlement.

Gevolg: Minder oppositie in de Rijksdag

Intimidatie van andere partijen
Bij intimidatie ging het vooral om het bang maken van politieke tegenstanders en parlementsleden, zodat zij Hitlers machtsuitbreiding niet tegenhielden.

Machtigingswet (maart 1933)
Hitler krijgt vier jaar lang alle macht

door de wet werd het parlement meteen buitenspel gezet.

Einde democratie, Begin nazi-dictatuur